

RAZSVETLJENSTVO Francija 18.stol.;središče razmišljanja ni bog;proti predsodkom,sanjaštvom,za izobrazbo,štrpnost,osnovne človekove pravice;sodna,zakonodajna,izvršilna oblast;nasprotujejo da so vladarji božji pooblaščenци;vladar vlada v dobro družbe;J.J.Rousseau zagovarja demokratično republiko **RAZSVETLJEN**

ABSOLUTIZEM prvi **Friderik 2. Pruski**(služabnik države) izboljša življenje ljudi,ukine fevdalizem in uvede kmečke,vojaške,finančne reforme; 1740: **Marija Terezija**(z fragmatično sankcijo)ukine cehe, je za merkantilizem, negolniški (osebna svoboda kmeta) in rabotniški(omeji tlako na 3 dni)patent in **Jožef 2.** uvaja kmečke reforme,ukine fevdalna sodišča in samostane,ukine jezuitski red,z prodajo samost. zagotovi redne plače duhovnikov; uvedeta vojaško obveznost od 17-40 leta.

AMERIŠKA REVOLUCIJA naseljevanje 17.stol. 1607 ustanov. Virginia; do sredine 18.stol. 13 držav;priseljenci in trgovci;sever: farme,obrtni, trgovina;osrednji del:mestni način življenja;jug:plantaže, trgovina z sužnji;Anglija kolonije podredi po svoje,kolonije nimajo predstavnika,med 7-letno vojno ji pomagajo proti Franciji;1763:Anglija-Quebec, Louisiana,Florida;1765:prvi odkriti protesti proti ang. politiki;1773:Bostonska čajanka;1774:1.celinski kongres predst. kolonij; 1776:3.cel. kong.deklaracija o neodvisnosti(Jefferson, Franklin), vojna za neodvisnost(Washington, Francozi); 1783:Versaillska mirovna pogodba-Brit. prizna neodvisnost USTAVA: 1781 velja prva:oblast nadzor nad zunanjo politiko,vojno,mirom,financami,vojsko;1787:ZDA postanejo federacija in suverena država,članicam zagotavlja samostojnost in temeljne človekove pravice-Bill of rights(razen staroselem, sužnjem);sever prepoved uvažanja sužnjeve, jug prosto trgoval;1861-1865:državljanska vojna zaradi vprašanja svobodne trgovine z Evropo in suženjstva; konfederacija-zveza suverenih držav, ki z dogovorom urejajo skupne probleme;federacija-zvezna država, katere članice so del celovite države;suverene države-same odločajo o bistvenih problemih;parlament-telo,ki sprejema zakone,nadzoruje vlado in je izvoljeno od ljudstva

FRANCOSKA REVOLUCIJA Ludvik 14. država denar zapravi za osvajalne vojne,plačano birokracijo,dvorno razkošje; Ludvik 15. državo še dodatno zadolži,uniči politični ugled;Ludvik 16. dobi državo,ki je zadolžena 2xtoliko kot je vredna,a podpre ameriško revolucijo z vojaki in denarjem,nastopi huda finančna kriza;stanovi duhovščina 120000: politične, osebne privilegije;ne plačujejo davkov;pobirajo desetino,razpolagajo z nepremičninami;plemstvo 350000:imajo politično,sodno oblast;v lasti več kot 60% zemlje,ne plačujejo davkov;meščanstvo,kmetje,delavci,trgovci 250000000: brez političnih pravic;finančno raznoliki,zelo visoki davki,kmetje živijo bedno,brez osebnih pravic; Ludvik 16. 1789 skliče predst. stanov:obdržijo glasovanje po stanovih,duhov. in plem. ne popustita,meščan. leta 1789 organizira demonstr.; razglasi se za narodno skupščino,porušijo Bastijo-sproži val demonstr. in kmečkih uporov;1789 ukinjen fevd, sprejeta deklaracija človekovih in državljskih pravic;1791 prva ustava:postane ustavna monarhija,oblast: sodna(vrhovno sod.) zakonodajna(narodna skupščina) izvršna(kralj),pravna enakost,centralno vodena državna uprava,omejena volil. pravica,kompromis med vladarjem in buržoazijo;

ILIRSKÉ PROVINCE ustanov. 14.okt. z dekretom;od Z Koroške do Dubrovnške rep. - gl. mesto Ljubljana;proti bili Anglija,Avstrija;Avstrijo želi ločiti od Sredozemlja,utrdi zem. povezavo z Turčijo;preb.dobijo ilirsko drž,uporab. francoske simbole;provinc razd. na 10 intendenc,kasneje na 6 civilnih 1 vojaško; te pa na distrikte, kantone, občine; deželni stanovi,fevd. sodišča odpravljena;sodni sistem: tribunal,nižja sodišča v kantonih,prizivno sodišče v Lj,trgovsko sodišče v Lj;državlji. bili enaki pred zakonom;solstvo urejal general Marmont: 4-letna osnovna šola in nižje gimnazije v sloven.,strokovne šole in licej(akadem. z 5 fakult) v latinščini/franc.;zmanjša desetino,kmečke obv.,ne ukine fevd.,preb. ni zadovoljno zaradi visokih davkov,vojaške obveznosti,prepovedi trgovanja kmet.;obvezna civil. poroka;1813 IP propadejo pri bitki narodov pri Leipzigu,pripad. Avstriji

DUNAJSKI KONGRES 1814-1815; avstrijski cesar Franc 1,ruski car Aleksander 1,ruski rajl Friderik 2,Clemens Von Metternich in drugi diplomati;cilj obnova Evrope pred Napoleonom,ravnotežje med velesilamo;obnovili politične,gospodarske,družb. razmere;načelo bil legitimizem-vrnitev plemiških druž. na oblast;sklepi: Francija se vrne na obseg leta 1792 pred Napoleonom;Švedska se odreče Finski,dobi Norveško;Rusija dobi Finsko,del Poljske,Besarabijo;VB dobi Malto,Mauritius,Rt Dobrega upanja;Prusija dobi del Poljske,Saško,Porenje;Nizozemska dobi Belgijo,Luksemburg;Avstrija Salzburg,Tirolsko,Galicijo,Ilir.province,Benečijo in polit. vpliv Toskanom,Modeno,Parma;Nemčija in Italija razdeljeni na več držav; **SVETA ALIANS** ustanovile Avstrija,Rusija,Prusija da bi preprečile ponovno revol.;vojaška,politična zveza;naloga ohranji. ureditev z DK in zatreti nacionalne,politične,družbene revol;1818 k zvezi prestop. še preostale evr. države(razen VB,Turčije,Papeške države)

LIBERALIZEM zagovarjajo odpravo plemiških in cerkvenih privilegijev;temeljni na enakosti pred zakonom;zmanjšanje vloge cerkve in ločitev od države;zagovarjajo svobodo in enakost;za uvedbo ustavne monarhije;ustava bi omejila oblast vladarja,zagotovila svobod. govora,mišljenja,tiska;oblast razd. na zakonodajno,sodno,izvršilno;nasprot. enaki pravici, zagovarjali volilni cenzus ki temelji na davkih in izobrazbi;nevmešavanje države v gospodarstvo;zagov. interese izobražencev in meščanov;pričak. so da se izobrazna razširi na večji del preb. kar se zgodi v 19. stol.;naraste št. ekonom. samost. in izobraženih posameznikov;družbeni sloji niso izginiili,samo zamenjali so jih socialni

KONZERVATIVIZEM za ohranitev stanovskega in monarhičnega sistema;pomembno vlogo ima človek,ki je postavljen nad družbo;zagov. so red,prepričani bili da prevelika svoboda pelje v kaos(jakobinci);zagov. avtoriteto;ljudeje niso ne dobri ne enaki;odločitve sprejema samo vladar,kasneje so za ustavno monarh.;vera javna zadeva, zagov. rimo katoliško vero;nasprot. enakosti drugih ver in ločitev države od cerkve **SOCIALIZEM** elem. se razv. že pred franc. revol.;uveljavi se po letu 1830,primerja z komunizmom;propagirali izgradnjo socialne skupnosti;najvišja vrednota bratstvo;za gospodarsko in družb. enakost;za izboljšanje položaja nižjih slojev;težili k odpravi zasebne lastnine;podpirali delavstvo;del zagovarja postopen prehod v socializem preko parlamenta,del je za revolucionaren prevzem oblasti;**Karl Marx**-kolektivna lastnina proiz. sredstev,razglasitev kapitalistov-konec razredne družb.; v 60.letih prve soc. stranke in skupine, Švedska

USTAVNOST IN PARLAMENTARIZEM 1866 angleški konstitucionalni parlamentarizem(na 3 dele) postane ideal razsvetljenecv;zagovorniki omejitve gospodarjeve oblasti vidijo rešitev v sprejetju ustave,ki omejuje tudi vladarja;Fr. so to želeli uvesti že v času rev;prva ustava 1791 poskušajo uvesti ločitev oblast(izvršno kralj, zakonodajno enodomni parlament);1793 razglašena nova ustava zahteva republiko,splošno volilno pravico;1795 sprejeta še ena,volilno pravico spet omeji na 200000 preb.;1841 Ludvik 18 razglasi oklorirano/vsiljeno ustavo-kljub dvodomnemu parlamentu velja monarhični princip,ki daje kralju veliko pristojnosti;julijaska revolucija 1830 Ludvika Filipa okronajo za kralja francozov-s tem uničen monarhični princip **REVOLUCIJA 1848** pred rev. je večina vladarjev poskušala uvesti volitve in ustavni sistem;določeni si zaradi specifične nacionalne in družbene strukt. tega niso mogli privoščiti;avstrijo v imenu cesarja vodil Von Metternich;ker je bila nacionalna se je posluževal politične represije in cenzure;policija je nadzorovala pisemski promet,šolstvo,tisk;zatreti poskušal vsa liberalna gibanja